

CUPRINS

Argument7

I. Historia

Pr. dr. Nicolae Hurjui

 Omul și fapta – Episcopul Grigorie Leu11

Pr. conf. dr. Alin Albu

 Episcopul Grigorie Leu al Hușilor: chipul unui
 Părinte jertfelnic și Mărturisitor înflăcărat al credinței29

Protos. drd. Zaharia (Daniel) Curteanu

 Viața monahală în Eparhia Hușilor în timpul
 episcopului Grigorie Leu (1940-1949)87

Protos. drd. Zaharia (Daniel) Curteanu

 Activitatea misionară a lui Grigorie Leu, episcopul
 Hușilor, în Basarabia și Transnistria în timpul celui
 de-al Doilea Război Mondial101

II. Homiletica

Pr. conf. dr. Jan Nicolae

 Străjer cuvântând la porțile otrăvite ale istoriei:
 Pastoralele episcopului martir Grigorie Leu sau
 îndrăznirea (parrhesia) ca rostire de sine martirică113

Pastoralele Episcopului Grigorie Leu163

 Nașterea Mântuitorului Hristos - icoană sfântă
 a izbăvirii oamenilor163

 Nașterea din peștera Betleemului -
 școala încreștinării noastre171

Nașterea Domnului – raze de lumină cerească	176
Negura întunecării din suflete dispare în fața peșterii din Betleem	182
Nașterea Domnului - lumina cunoștinței	185
Nașterea și Botezul Domnului – sărbătorile familiei creștine, școala traiului creștin	190
„Crăciunul Păcii și al buneii înțelegeri obștești”	196
„Dumnezeu ne-a certat, dar morții nu ne-a dat...”	201
Viața nu răsare decât biruind moartea	206
Pierit-a păcatul și a venit sfințenia	210
Liniștea și belșugul sunt condiționate de ascultarea poruncilor lui Dumnezeu	214
Învierea Domnului – temeiul credinței noastre creștine	218

OMUL ȘI FAPTA – EPISCOPUL GRIGORIE LEU¹

Pr. dr. Nicolae Hurjui

Ascendența lui dintr-o familie clericală a fost definitivă în trasarea personalității morale și a caracterului devoțional al slujirii sale: „Duhul curăției, îndeosebi al bunicului meu, patriarhalul cântăreț Ioan Leu, cu școala catehetică de la Bârlad, mi-a îndreptat pașii pe calea mântuirii”², avea să spună episcopul nostru mai târziu. De aceea, când s-a pus problema opțiunii pentru un drum în viață, la îndemnul special al mamei, preoteasa Sultana Leu, a candidat la examenul de admitere pentru Seminarul „Sf. Gheorghe” din Roman, reușind ca bursier, spre bucuria tatălui său, preotul Costache Leu. După finalizarea cursurilor seminariale superioare la Iași și București, activând un timp în postul de cântăreț bisericesc la parohia Sf. Gheorghe din Galați, a tins la mai mult. S-a gândit la o bursă de studii la Academia Teologică din Kiev, însă dorința i-a fost zădărnicită printr-o incoerență a birocrăției administrative ce trebuia să-i rezolve problema actelor³. Căsătorit ulterior cu Lucreția, fiica preotului Dimitrie Ganea, a ajuns paroh în localitatea Oancea, din fostul ținut Covurlui, pentru ca, peste șase ani, să cunoască dramatismul văduviei

¹ Articol apărut în volumul „Martiri pentru Hristos, din România, în perioada regimului comunist”, București, EIBMBOR, 2007, pp. 399-414.

² ASSBOR, dosar 1-2/1942, f. 3; AEDJ, dosar 2066/1903; Victor Popescu, *PS arhiereu Grigorie Leu, vicarul Sfintei Mitropolii din Iași*, în „BOR”, LIV(1936), nr. 3-4, p. 207. Detalii despre biografia acestui episcop, a se vedea la Nicolae Hurjui, *Omul și fapta, Episcopul Grigorie Leu*, Episcopia Hușilor, 2000, fără a conține însă informațiile culese din Arhivele Securității.

³ ASSBOR, dosar 1-2/1942, f. 3.

care i-a deschis însă calea spre arhierie⁴. Se pare că a avut doi copii, dar i-a trăit doar fiul Vasile care, după multe sinuozități, a părăsit țara în 1948.

Era începutul unui șir de suferințe majore, pe care Grigorie Leu le-a încercat în viață. Cu toate acestea, conștient de lucrarea proniei divine, și-a canalizat puterile sufletești spre acțiuni constructive în beneficiul Bisericii, în momente și situații diferite, de multe ori complexe. Începutul construirii bisericii din Oancea, prin eforturi stăruitoare și inițiative îndrăznețe, activitatea în cadrul societății „Solidaritatea” din Galați, implicarea culturală, consistenta susținere a legăturii dintre Biserică și Școală, sunt aspecte ale realităților care-l definesc în acești ani ai slujirii preoțești⁵.

Anul 1910 a trasat începutul unui nou drum prin numirea sa ca preot spiritual la Seminarul Central din București. A funcționat în acest post doar câțiva ani, căci, motivat de începerea primului război mondial, și-a început slujirea ca preot militar într-o cinstire străvechiului „altar” al țării. Relua totodată legătura cu fostul său profesor de la Seminarul din Roman, preotul Constantin Nazarie, care ajunsese coordonator al activității preoților militari. Asemenea celorlalți sfințiți slujitori, a însoțit cu mult devotament trupele, participând la luptele de la Mărăști și Mărășești, preocupându-se de orfani, luând contact cu realitățile naționale și religioase ale Basarabiei⁶. Atitudinea sa pastorală și patriotică în această calitate i-a adus aprecieri pozitive din partea comandanților, care l-au consemnat în rapoartele lor pentru „modul exemplar în care a fost la înălțimea chemării prin concursul medical acordat la tratarea răniților. Cinstit, suflet curat, milos, fără slăbiciuni, plin de moralitate...”, așa sunau aprecierile superiorilor militari păstrate în arhive⁷.

În iunie 1918, a fost demobilizat definitiv, dar binomul suferință-împliniri urma a se rescrie într-o nouă conjunctură a vieții sale. Toamna aceluiași an i-a adus numirea ca director la Seminarul din Ismail constând, după propria sa mărturisire, că „lupta națională în timpul celor 6 ani

⁴ *Ibidem*, f. 4.

⁵ AEDJ, dosare 2117/1907, 2128/1907, 2152/1908, f. nepag., unde sunt atestate preocupările duhovnicești și morale ale tânărului preot, în consonanță cu cele ale tatălui său, preotul Costache Leu. De asemenea, a se vedea dosar 2151/1908, f. nepag.

⁶ Au rămas de la preotul militar Gheorghe Leu două icoane, astăzi în posesia arhimandritului Ambrozie Filiuță, nepotul său, fost colaborator la Argeș și la Huși. Pe amândouă sunt însemnări personale ale sale. Acestea atestă participarea la momentele fierbinți din diferitele puncte ale frontului (ASSBOR, dosar 1-2/1942, f. 4).

⁷ *Constantin Nazarie, Activitatea preoților de armată în campania din 1916-1918, București, 1921, p. 46; Preoțimea română, vol. 1, p. 101.*

de directorat (1918-1924) a fost mai aprigă decât cea de pe front”⁸. Îi revenea dificila sarcină de a reorganiza această instituție de învățământ teologic în contextul unirii Basarabiei cu România, prin decizia Sfatului Țării din 27 martie 1918, dar și în condițiile unei opoziții dure, pline de ură, a elementelor rusofile din această parte de țară reîntregită. Trebuia să facă dovada nu numai a capacității sale pedagogice, ci și a celei organizatorice și comunicative, pentru a încuraja acțiunile care serveau scopului școlii sau a transforma, prin dârzenia hotărârilor sale, negativismul și răutatea unora care erau capabili de multă dușmănie⁹. Realități sociale potrivnice, controversate tensiuni etnice, viclenii alimentate de invidie, neclarități și contradicții în deciziile factorilor superiori responsabili cu învățământul au fost obstacole peste care preotul Gheorghe Leu a trebuit să pășească cu demnitate. Ne putem imagina frământările sale între duplicitatea manifestată uneori de episcopi, precum Dionisie Erhan, prin deciziile luate privitor la limba română, și reclamațiile cu acuzații grave și amenințări cu moartea aduse în acei ani directoratului Seminarului¹⁰. Stăruința în a găsi și aplica cele mai potrivite metode de rezolvare a problemelor școlii, de la comportarea elevilor și a cadrelor didactice până la strădania obținerii unui local adecvat procesului de învățământ, chiar în condițiile în care noua administrație românească nu-l sprijinea suficient de mult, i-au adus și satisfacțiile meritate.

Situația anilor școlari 1918-1923 consemnează creșterea elementului românesc în Seminar, stabilitatea corpului profesoral, îmbunătățirea și diversificarea activităților pedagogice în beneficiul elevilor¹¹. A știut să se facă apropiat de elevi printr-o atitudine părintească față de ei, sprijinind pe orfani și pe cei săraci, căpătându-și respectul corpului didactic¹². Munca acelor ani a fost concentrată pe două direcții: moldovenii înștrăinați să se redeștepte și să se reîntoarcă la graiul și traiul românesc și românul să fie stăpân în țara lui și el să-și conducă instituțiile în direcția

⁸ ASSBOR, dosar citat, f. 4.

⁹ Gheorghe Leu, Anuarul istoric al Seminarului „Melchisedec Episcopul” din Ismail, Cernica, 1923, p. 29.

¹⁰ AMMB, dosar 15/1918, f. nepag: „Suntem la plămâni României Mari, observa el, și organele respiratorii trebuie bine îngrijite, ca nu cumva microbii pătrunzând să atace corpul. Porțile României au nevoie de străjuitori cu suflete de Veniamini, cu graiuri de Chrisostomi și cu săbii de foc. Numai școala cu un cap luminat și cu un suflet înflăcărat va putea forma astfel de străjuitori”. Tot aici relatează că episcopul Dionisie Erhan nu stătea în eparhie, lăsând lucrurile să meargă la voia întâmplării.

¹¹ Gheorghe Leu, *Anuarul...* p. 66, 74, 93, 95, 104.

intereselor neamului său. „Totdeauna mă va interesa mersul creștinesc și românesc al celor bisericești”, afirma ca o deviză de viață viitorul vladică Grigorie Leu¹³. Consecvența în aceste afirmații a devenit și mai vizibilă după alegerea sa ca arhiereu vicar al Mitropoliei Iașilor, la 19 noiembrie 1924, cu titlul „Botoșăneanul”. Hirotonia în noua treaptă ierarhică a fost oficiată în catedrala mitropolitană, la 28 decembrie 1924, de către mitropolitul Pimen Georgescu, episcopul Hușilor Iacov Antonovici, episcopul Dunării de Jos Cosma Petrovici și episcopul Nicodim Munteanu, retras în acei ani la mănăstirea Neamț.

Începutul colaborării sale cu mitropolitul Pimen Georgescu a debutat sub auspiciile aprecierilor titularului în scaunul mitropolitan de la Iași: „Am nădejdea că părintele Leu, care a început misiunea preoțească tot cu binecuvântarea mea, ca episcop al Dunării de Jos, va fi un vrednic ierarh al Bisericii noastre și, printr-o muncă pricepută și hărnicie apostolică, va aduce foloase reale țării, prin luminarea poporului și pregătirea lui pentru nevoile vieții și conștiința națională”¹⁴.

Speranța exprimată atunci s-a împlinit peste ani, deși, în unele cazuri, mai tânărul arhiereu trebuia să dovedească multă docilitate, care-i îngreădea parțial posibilitățile de manifestare, împlinind ucenicia tradițională ce trebuia să o facă pe lângă mentorul său spiritual. Paralel cu slujba arhierescă, Grigorie Leu a avut egumenia mănăstirii Sf. Spiridon, cu așezământul aferent acesteia, deținând și răspunderea de superior al Schitului Târâța. Cu epitropia Casei Sf. Spiridon a avut o destul de vie polemică în încercarea de a impune prestigiul funcției de arhiereu și a pune rânduială în unele aspecte ce țineau de activitatea clericilor implicați și relația lor cu administrația laică a epitropiei.

În cei 12 ani de ascultare și slujire arhierescă la Iași, s-a conturat mai bine personalitatea sa ecleziastică prin slujirile la altar, dar mai ales prin vizitarea pastorală, uneori în condiții foarte grele, a satelor eparhiei, străduindu-se să combată fenomenul sectar și stilismul de curând apărut,

¹² AEDJ, fond Seminarul Ismail, dosar 61/1921, f. nepag. (Procesul-verbal nr. 9 din 21 iulie); I. Hadji, Cultura religioasă și națională în sudul Basarabiei după unire. Omagiu celui mai mare ostenitor, P.S. Arhiereu Grigorie Leu Botoșăneanul, Tulcea, 1935, p. 40; Emil Grosu, Anuarul Seminarului „Melchisedec Episcopul” din Ismail, pe anul școlar 1924-1925, Chișinău, 1925, p. 2; Gheorghe Leu, Anuarul.. p. 42.

¹³ I. Hadji, op.cit., p. 69-70

¹⁴ AMMB, dosar 108/1924, f. nepag. Tunderea în monahism a fost oficiată de arhimandritul Teoctist Stupcanu, iar sub mantie a fost purtat de arhimandritul Silvestru Morărașu.

străbătând „frumoasele meleaguri ale Arhiepiscopiei, cercetând preoțimea și frământând călugăria”¹⁵. S-a făcut cunoscut și apreciat în întreaga eparhie prin râvna sa omiletică, la slujbe și diferite festivități religioase și cercuri pastorale, prin colportarea broșurilor și scrierilor ortodoxe, urmărind și îndrumând comportamentul preoților. Multe din materialele colportate, răspândite în popor, erau tipărite prin cheltuiala sa. În acești ani, în mod special s-a dedicat scrisului teologic, prin articole în periodice sau lucrări tematice inspirate din constatările drumurilor sale pastorale. Modestia sa intelectuală a fost compensată roditor cu o muncă stăruitoare de apărare prin scris și viu grai a învățăturilor ortodoxe, luând atitudine fermă față de tot ceea ce înseamnă sectă, schismă ori mișcare ocultă. A realizat analize lucide și critice ale societății românești de după război, ca și a stării de lucruri din Biserică, evidențiind cauzele lipsurilor și propunând soluții de îndreptare.

Interesat de coeziunea eforturilor ce trebuiau depuse pentru a contracara răul, sub multiplele sale aspecte, a avut și o viziune globală asupra noilor așezări politico-sociale cu impact religios: „Suntem invadați de probleme pe care viața de ieri și de alaltăieri nu le-a cunoscut și, necunoscându-le, nu le-a pregătit, pentru că nu le prevedea. Țări întregi fac experiența acestor probleme cu jertfe mari și zguduitoare înfrigurări pentru ziua de mâine. De izbăviri cu belșuguri numai trupești și numai pe calea politico-diplomatică nu poate fi vorba. Problema împăciuirii popoarelor și a mântuirii neamurilor nu se rezolvă doar prin diplomația Ligii Națiunilor cu Pactul Kellog, nici prin Curtea de la Haga. Au rezistat în fața puhoiului comunist al bolșevismului, dar șovăieli tot au rămas în marea masă a credincioșilor noștri”¹⁶.

Grigorie Leu a trăit din plin convulsiile unei stări în permanentă re-așezare după primul război mondial, cu izbucniri dramatice în a doua conflagrație mondială. Mai grave erau pentru el accentele tot mai puternice ale unei secularizări care își făcea loc tot mai mult în viața Bisericii, dovedită în multe cazuri prin formalismul slujitorilor ei, prin lipsa de atenție față de conținutul duhovnicesc al atitudinilor exprimate de cei ce trebuiau să fie elementul modelator al societății românești interbelice:

¹⁵ Idem, dosar 52/1927, f. nepag.; ANJL, fond Epitropia Sf. Spiridon, dosar 1144/1925, f. 21-22; 1320/1933, f. 12; Anton I. Popescu, *Episcopia Hușilor*, I, Huși, 1965, lucrare dactilografiată și păstrată la centrul eparhial, f. 174; Ilie Gheorghiuță, *Plecarea PS Episcop Grigorie Leu*, în „Mitropolia Moldovei”, an XII (1936), nr. 5, p. 165.

¹⁶ Arhiepiscopul Grigorie Leu, *Confesiuni și secte*, București, 1929, p. VII-IX.

LIBRIS | We know

„Unitatea credinței strămoșești la pătura noastră înaltă? Cult creștin și slujbă bisericească? Cine poate să-și mai bată capul cu asemenea parodii? N-ai ce te face cu formele oficiale la parade și Te-Deum-uri. Convingeri jertfitoare cu entuziasm de evlavie la picioarele altarului? Nimeni nu se mai pretează la așa ceva. Acum, la ordinea zilei este binele uman, amestecat însă cu stupefiante, cu loji masonice, cu ședințe de spiritism, cu teosofie evoluționistă etc”¹⁷. A militat pentru uniformizarea cultului și diversificarea mijloacelor pastorale ale preoților, el însuși rămânând în amintirea contemporanilor ca un bun „bisericaș liturghisitor”. Deși trecerea prin treptele vieții monahale a fost destul de rapidă, a avut un mare respect pentru monahism, solicitând viețuitorilor din mănăstiri să conștientizeze responsabilitățile lor într-o lume tot mai desacralizată. În definiția lui, un călugăr trebuie să fie „o excepție în contemplare, smerenie și viață de evlavie, un om mai mult sufletesc. Este în trup, dar nu trăiește după trup”¹⁸.

Bogata sa activitate ca arhiepiscop la Iași l-a recomandat pentru a fi ales în treapta de episcop titular la Argeș, în ședința Colegiului electoral bisericesc din 30 Aprilie 1936. Mergea acolo cu aceleași sentimente bisericesti și patriotice ce l-au animat toată viața. Problemele ce trebuiau rezolvate la Argeș erau multe: disciplina preoților, misiunea antisectară, susținerea școlilor teologice, activitatea caritativă și administrativă, apărarea intereselor eparhiei față de unele abuzuri ale conducătorilor lumesti vremelnici, etc. A început prin a-și cunoaște cât mai bine preoții și problemele lor, luând măsuri pentru a-i face să locuiască în parohie. Ochiul său veghetor încerca să urmărească întreaga activitate pastorală a preoților, dându-le recomandări ce se refereau la ținuta lor vestimentară, la modul săvârșirii slujbelor și a comportamentului cotidian, până la grija față de sfântul locaș și cărțile de ritual¹⁹. A căutat să dinamizeze viața preoților prin consolidarea legăturilor dintre ei, în cadrul cercurilor pastorale, ca și prin implicarea lor în susținerea acțiunilor caritabile ce le inițiaseră în eparhie. În decadența vieții religioase a credincioșilor, vedea lipsa de dăruire pastorală a preotului dezertor de la datoria sa de educator și formator²⁰.

¹⁷ *Ibidem*, p. 174, 179-180

¹⁸ *Ibidem*, p. 219.

¹⁹ *Mărturia orală*, înregistrată pe bandă magnetică, a cântărețului Marin Iliescu din Pitești. A se vedea și *Circularele eparhiale* 4739/1937 și 367/1937, în „Buletinul Episcopiei Argeșului”, nr. 7-8/1939 și 2/1937, precum și *AEAM*, dosar 12/1938, f. 7.

²⁰ *Grigorie al Argeșului*, Situația Eparhiei observată în vizitele canonice din anii 1936-1938, *Curtea de Argeș*, 1939.

Echipe de studenți teologi erau organizate și trimise către parohiile contaminate de secte, în cadrul unui program de misionarism laic, fiind avantați și de experiența ce o câștigau astfel, în perspectiva slujirii lor.

Un sprijin important în susținerea spiritualității tradiționale din eparhie l-a avut prin conferințele inspirate și organizate cu concursul unor reputați teologi și oameni de cultură.

S-a preocupat de asigurarea unui sprijin la bătrânețe pentru familiile de preoți și cântăreți, prin constituirea unui fond financiar special, iar pentru susținerea altor acțiuni filantropice au activat în vremea lui opt fundații, cu un important capital social. Resurse putea găsi pentru aceste preocupări și la mănăstirile din eparhie, de înzestrarea cărora s-a ocupat atent, urmărindu-le modul cum se autogospodăresc.

Interesante sunt și preocupările sale de sociologie inspirate de prietenia trainică pe care a avut-o cu filosoful, eticianul și sociologul Dimitrie Gusti. Atent la abordările noi din societatea românească a timpului, el sugera Sfântului Sinod, încă din 9 Decembrie 1938, necesitatea ca dările de seamă periodice să nu fie doar simple expuneri sumare de cifre și fapte, cât, mai ales, să exprime implicarea responsabilă în stările de lucruri constatate, impunându-se adâncirea analizei lor, cu distingerea cauzelor, efectelor și măsurilor ce se cereau pentru o mai bună structurare a societății românești creștine: „Odată cu vizitele canonice, spunea el, trebuie să observăm toată starea socială a parohiilor și credincioșilor din eparhiile noastre. Vom căuta sigur să pătrundem în primul rând religiozitatea și moralitatea credincioșilor al căror barometru este gospodăria familială cu starea economică și sanitară din parohiile respective. Nu putem apoi neglija cultura, conștiințiozitatea intelectualilor conducători ai satelor noastre, împreună cu preoții. Dacă ceilalți factori sociali se pot mărgini la stricta lor specialitate, întrucât pe ei îi privește mai ales o latură din viața cetățenilor, noi trebuie să avem în vedere și să ne interesăm de întreaga personalitate a credincioșilor noștri... Deocamdată să luăm aminte că se organizează un institut social care tinde să ne ia mult din atribuțiile noastre pastorale și misionare. Suntem de părere deci ca dările de seamă să fie adevărate studii sociale despre religiozitatea și întreaga situație a parohiilor vizitate cu cerințele regiunilor unde se află”²¹.

Un capitol distinct în activitatea sa la Argeș îl constituie opoziția față de intenția Casei Regale de a declara mănăstirea Argeș ca necropolă

²¹ ASSBOR, dosar 450/1938, f. 232.

LIBRIS

We know

regală, atribuindu-și ca proprietate și parcul înconjurător. În felul acesta, sediul eparhiei trebuia să-și schimbe adresa, fără a i se oferi însă o variantă alternativă în interesul unei bune administrații bisericești. Intervențiile sale adresate primului ministru Gheorghe Tătărescu, ministrului cultelor Ion Nistor și patriarhului Nicodim nu au primit un răspuns prompt și clarificator. Situația era cu atât mai complicată cu cât i se sugerase că Episcopia ar trebui să-și construiască o nouă catedrală, ceea ce episcopul, cu bunul lui simț, refuza, considerând că împrejurările socio-economice nu permiteau o astfel de investiție. Mai mult decât atât, el dorea să conserve istoria locului și prevederile testamentare ale ctitorilor. De aici și exprimarea sentențioasă: „Cui îi trebuie gropniță să-și construiască... nu s-o ia făcută de alții”²². Tracasat de dispozițiile Decretului-lege din 7 Noiembrie 1939 care-i lăsa fără catedrală, supus presiunilor Casei Regale, care nu-i mai dădeau voie să slujească în ea, agresat de reclamații și perfidii de culise potrivnice persoanei sale, episcopul se vedea lipsit de orice apărare, chiar și din partea forului superior patriarhal²³. Interesant este faptul că, la dosarul pe care Securitatea avea să îl instrumenteze după 1948, a fost anexată și o informare a fostei Siguranțe a Statului, nr. 7 din 16 Septembrie 1938. În aceasta, se specifică cum episcopul Grigorie Leu a scos o broșură „Comorile Argeșului”, în care dorea să dovedească că „palatul regal” de la Argeș era de fapt palatul episcopal, motivând că este zidit pe locul mănăstirii. Broșura a produs „enervare și chiar agitație” în rândurile preoțimii, care se temea că episcopia va fi mutată, intenționându-se înaintarea unui memoriu prin care să fie sancționat episcopul, și nu Episcopia. Se dorea mutarea lui, după modelul Visarion Puiu al Bucovinei, ce avusese un conflict cu regina Maria, în aceeași problemă²⁴.

În acest context, prezența și atitudinea lui devenind stânjenitoare la Argeș, s-a găsit soluția alegerii ca titular al eparhiei Hușilor, care era condusă prin locotenență de arhierul Valerian Moglan. Era o reîntoarcere acasă și împlinirea providențială a unei dorințe pe care o avusese inițial, când se contura calea arhieriei sale în viață. De aceea a și acceptat noua situație, din obișnuita sa ascultare față de voia lui Dumnezeu. Noua alegere s-a făcut la 11 iunie 1940. Timp de încă 9 ani, ultimii ai vieții sale

²² Anton I. Popescu, *op. cit.*, f. 174.

²³ ANJA, fond Episcopia Argeșului, dosar 22/1940, f. 78-79; Anuarul Episcopiei Argeșului, f. 40.

²⁴ ACNSAS, fond Informativ, dosar 4049. vol. 2, f. 7-8.

URDIS | We know

pământești, puținele bucurii de care a avut parte l-au susținut în suportarea cu demnitate a multor suferințe prin mijlocul cărora s-a mișcat în războiul de curând început. Amenințările ce planau asupra țării, concretizate nu peste mult timp prin Diktatul de la Viena, lipsurile ce decurgeau din derularea noii conflagrații mondiale în extindere ofereau premise triste noului titular al vechii Episcopii. Primele greutăți le-a întâmpinat în administrația eparhială, unde a găsit multe socoteli încurcate, prin nereguli ce ascundeau dovezi de rea credință și interese personale ale factorilor de decizie ce l-au precedat. Cu delicatețe și hotărâre, a trebuit să pună ordine în aceste stări de lucruri²⁵.

Pe lângă acestea, păstorirea lui la Huși a avut de înfruntat patru valuri succesive de nenorociri abătute asupra țării: cutremurul din 1940, al doilea război mondial, instabilitățile politice cu dureroasele frământări și răsturnări interne și seceta. Pentru a putea răspunde adecvat primelor două provocări a căutat să-și apropie și să-și unească preoțimea, vizitându-i adeseori, cerându-le să-și onoreze vrednicia treptei pe care o ocupau. Surprindea de multe ori prin ora matinală a vizitei sau prin verificarea modului cum se desfășurau slujbele. Necesitatea de a cunoaște îndeaproape viața preoților rezulta și din impactul pe care-l avusese Mișcarea legionară asupra unora dintre ei. Nu i-a fost ușor episcopului Grigorie Leu să țină dreapta măsură în mijlocul unor manifestări de răzvrătire și nesupunere față de autoritatea canonică, alimentate de frământările politice din țară. La acestea s-au adăugat greutățile rezultate din cutremurul care, în noaptea de 9-10 noiembrie 1940, a devastat teritoriul eparhiei. Din punct de vedere statistic, 69 de biserici au fost ruinate, iar 119 necesitau reparații consistente. Din râvna și îndemnul episcopului, peste tot au apărut șantiere de refacere a distrugerilor. Exemplul a fost oferit de el, personal, prin vasta acțiune de consolidare a catedralei episcopale, contribuind substanțial din veniturile proprii, reușind să finalizeze lucrările, prin îndătinata sfințire oficială la 29 iunie 1945. Neîmpăcându-se cu abuzul și nedreptatea, a trebuit să înfrunte pe mareșalul Ion Antonescu, care decisese în 1941 trecerea mănăstirii Dobrovăț de la Ministerul Educației și al Cultelor la cel al Justiției, Direcția Penitenciarelor, urmărind a-1 transforma în loc de detenție. „Datoria noastră, a slujitorilor, după cum

²⁵ Trudă în ogorul Domnului. Scurtă prezentare a unei părți din lucrul PS Episcop Grigorie Leu al Hușilor, la sfârșitul celui de-al IV-lea an de arhipăstorire, *Huși, 1944*, p. 10.

atrăgea atenția Conducătorului Statului, este să ne coborâm între cei greșiți și să prefacem pușcăriile în mănăstiri și școli, iar nu să mai transformăm mănăstirile în pușcării”²⁶.

Războiul declanșat împotriva sovieticilor pentru eliberarea Basarabiei a oferit un nou prilej episcopului Grigorie Leu de a-și dovedi capacitatea în slujirea Bisericii și a Neamului său. Prin predici și exprimări scrise în revistele eparhiale, a susținut lupta ostașilor români, arătând cu multă vigoare pericolul comunist ce se dorea de către unii extins și asupra României, încă cu mulți ani înainte. De altfel, urmărind pozițiile sale pe această temă, constatăm fervoarea cu care întotdeauna el a combătut ideile și acțiunile rezultate din revoluția bolșevică rusească. Exemplară a fost și activitatea lui misionară în noile condiții ale frontului în expansiune, când se cerea consolidarea credinței creștine și restaurarea vieții bisericești, din părțile foste ocupate de ruși, sub toate aspectele. Încă de la început, el adresa chemare către preoți: „Să nu se piardă din vedere slujbele: pentru biruința împotriva rătăcirii bolșevice, pentru izbăvirea de necazuri și nevoi, pentru pomenirea ostașilor eroi morți, pentru apărarea țării și a credinței”²⁷.

Alături de alți ierarhi și preoți din Biserica Ortodoxă Română, în contextul misiunii organizate de aceasta peste Prut, urmând linia frontului, Grigorie Leu a fost prezent cu contribuții substanțiale, reședința episcopală polarizând multe din acțiunile acestor ani. În timpul multelor și oboseitoarelor deplasări misionare pe vechile meleaguri românești, a constatat cu durere distrugerile făcute bisericilor de ateii comuniști. S-a putut bucura, printre lacrimi însă, de realitatea că, oricât de mult rău a făcut puterea sovietică Bisericii, credința din sufletele oamenilor nu dispăruse. De aceea, în anii de război s-au putut restaura și reconstrui biserici, s-au oficiat botezuri, s-a răspuns cerinței credincioșilor de a li se trimite preoți respectabili pentru trebuințele lor duhovnicești²⁸.

Lăudabilă este și atitudinea sa față de evreii care în acei ani au trebuit să suporte constrângeri și pericole umilitoare. Dovedind spirit creștin, Grigorie Leu și-a câștigat recunoștința acestora prin grija protectoare pe care

²⁶ ANJV, fond Episcopia Huși, dosar 1/1940-1941, f. nepag.

²⁷ „Cronica Hușilor”, VIII (1941), nr. 6-8, p. 3-5.

²⁸ *Ibidem*, IX (1942), nr. 5, p. 57; ASSBOR, dosar 1-2/1942, f. nepag.; Adrian Nicolae Petcu, *Cuvântul Domnului în pârjolul ateismului*, în „Magazin istoric”, XXXVI(2002), nr. 12, p. 7-1; Idem, *Misiunea ortodoxă românească din Transnistria*, în „Dosarele Istoriei”, an VII (2002), nr. 11 (75), p. 20 - cu relatarea contribuției episcopului Grigorie.

IBDIS | We know
 history

le-a arătat-o, atât cât s-a putut în condițiile date. Având și prieteni printre evrei, episcopul nu a fost de acord cu tratamentul la care erau supuși aceștia, intervenind pentru salvarea unora, pentru ușurarea stării sociale a altora, adresând solicitări oficiale scrise în favoarea evreilor botezați. Gesturile sale au lăsat plăcute amintiri urmașilor celor oprimați atunci²⁹.

Schimbarea dramatică a cursului războiului după 2 februarie 1943, când armata germană a capitulat la Stalingrad, a marcat începutul ultimei perioade de suferințe pentru episcopul de Huși. În preajma lunii august 1944, pe lângă exemplul personal și obișnuitele îndemnuri la speranță și unitate, în fața tragicelor realități, generate de confruntările armate pe teritoriul românesc, episcopul Grigorie atrăgea atenția preoților să susțină moralul populației, prin contracararea acțiunii propagandiștilor sovietici ce pregăteau instaurarea comunismului în România. Nu a găsit potrivit să se refugieze; dimpotrivă, între 19-22 august se afla în vizită canonică la Vaslui, fiind surprins de bombardamente și „trecând prin primejdie de moarte”, cum însuși mărturisea. Revenit cu dificultate la Huși, a întâlnit devastările războiului chiar în grădinile Episcopiei, unde se purtasera lupte.

Perioada ce a urmat actului de la 23 August 1944, l-a adus pe Grigorie Leu în postura de opozant al regimului, atât prin atitudini ostile, fățișe, cât mai ales prin vinovățiile ce i se imputau pentru activitatea sa anterioară. Cuvântările sale împotriva comunismului, activitatea misionară de peste Prut, susținerea ideii naționale, inflexibilitatea în fața compromisurilor morale, lipsa de entuziasm față de noul regim, opoziția tacită față de abuzurile ce se profilau, au constituit tot atâtea capete de acuzare și motive, de a fi privit cu suspiciune și considerat indezirabil. Adresând cuvânt de mobilizare pentru ajutorarea celor afectați de seceta din 1946, el se arată încă o dată străjer la porțile unei noi perioade istorice, îndemnând: „Să nu trăim numai pentru bucata de pâine și ambiția luciferică de astăzi. Ferice de cei ce-și aștern o bătrânețe fericită și lasă o moștenire sfântă”³⁰.

²⁹ AEH, dosar 2/1941, f. nepag.

³⁰ „Cronica Hușilor”, VIII(1946), nr. 1-4, p. 20-21; nr. 9-12, p. 14; Liviu D. Grigorescu, 1948 în campanie împotriva lui Dumnezeu, „Magazin istoric”, XXXIII(2000), nr. 9, p. 19-23. O formă de opoziție a fost și evitarea participării la unele festivități comuniste, cum a fost cea din 7 noiembrie 1948 când, sub pretextul unei sfințiri de biserică la Vaslui, a plecat din Huși, faptă considerată ca demonstrativă de către securiști, care solicitau verificarea motivației gestului la care a apelat episcopul Leu (ACNSAS, fond Informativ, dosar 4049, f. 30, 167).